

Araştırma Makalesi

**DİYALEKTİK İLİŞKİSEL PERSPEKTİFTEN YENİ BİR ELEŞTİREL SÖYLEM
ÇÖZÜMLEMESİ: "KÖPEKLER İSTEDİ DİYE ATLAR ÖLMEZ!"**

Prof. Dr. Ömer ÖZER¹
Öğr. Gör. Halide ARDIÇ²

ÖZ

Çalışmada, Özdemir İnce'nin, Galatasaray Kulübünün 2001 tarihli Galatasaray-Beşiktaş karşılaşmasının ertelenmesini istemesi ve bu isteğin Futbol Federasyonu tarafından reddedilmesi üzerine Galatasaray Futbol Takımı'nın Teknik Direktörü Mircea Lucescu'nun söylemiş olduğu "Köpekler istiyor diye atlar ölmez" sözünü ele aldığı köşe yazısının, Fairclough'ın Diyalektik İlişkisel Yaklaşımı ile çözümlemesi yapılmaktadır. Çalışmanın temel amacı, metinde ideolojik üretim yapıp yapılmadığını ortaya koymaktır. Fairclough'ın Diyalektik İlişkisel Yaklaşımı kapsamında söylem pratiği-metin-sosyal pratik çerçevesinde modelleme oluşturulmuş ve metin çözümlemesi yapılmıştır. Çözümleme yapılan köşe yazısının, modellemede oluşturulan söylem pratiği, metin ve sosyal pratik maddelerinin tüm alt unsurlarına yanıt verecek nitelikte bir çalışma olduğu ortaya çıkmıştır. Çözümlemede Özdemir İnce'nin yazısında, atasözlerinden de yoğun bir şekilde yararlanarak, informal bir dil çerçevesinde ikna etme yoluna gittiği ve sonucunda söz konusu olaya nesnel yaklaşmayıp taraftar gibi yorum yaptığı ortaya konmuştur. Çalışmanın sonucunda köşe yazısında ideolojik üretim yapıldığı net olarak saptanmıştır. Buna göre, Fairclough'ın modeli Türkçe yazıda da geçerliliğini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: ESA, Eleştirel Söylem Çözümlemesi, Fairclough, Diyalektik İlişkisel Yaklaşım

¹Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi, omerozer@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2649-6182

²Eskişehir Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, halideardicyilmaz@eskisehir.edu.tr, ORCID ID: 0009-0005-0225-1107

A NEW CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS FROM A DIALECTICAL RELATIONAL PERSPECTIVE: “HORSES DON'T DIE JUST BECAUSE DOGS WANT IT!”

ABSTRACT

In this study, Özdemir İnce's column, in which he addresses Mircea Lucescu's words "Horses don't die just because dogs want them to" is analyzed. The speech by Galatasaray Football Team's Technical Director Mircea Lucescu, was made upon Galatasaray Club's request to postpone the Galatasaray-Beşiktaş match in 2001 and this request was rejected by the Football Federation. In the analysis, Fairclough's Dialectical Relational Approach was used. The main purpose of the study is to reveal the ideological production in the text. Within the scope of Fairclough's Dialectical Relational Approach, a modelling was created including the framework of discourse practice-text-social practice and text analysis. According to the study, the analyzed column was found as responding to all sub-elements of the discourse practice, text and social practice items in the model which was created. In the analysis, it was revealed that Özdemir İnce used proverbs extensively in his article, tried to persuade within the framework of an informal language, and as a result, he could not approach the event objectively and made comments like a supporter. As a result of the study, it was shown that ideological production was made. In this respect, Fairclough's model has also been validated in Turkish writing.

Keywords: CDA, Critical Discourse Analysis, Fairclough, Dialectical Relational Approach

Giriş

Galatasaray Kulübü, 2001 Mart ayı sonunda oynanacak Galatasaray-Beşiktaş futbol karşılaşmasının ertelenmesini istedi. Dönemin Galatasaray Futbol Takımının Teknik Direktörü Mircea Lucescu, hafta içinde Real Madrid ile oynayacakları maça daha iyi hazırlanmak için istedikleri ertelemeyi Futbol Federasyonu'nun kabul etmemesi üzerine, konuyla ilgili bir açıklama yaptı. Bu açıklamada Lucescu, Türk atasözü "İt ürür kervan yürür"³ benzetilen bir Romen atasözü olan "Köpekler istedi diye atlar ölmez" ifadesini kullandı. Bunun üzerine atasözünü gerçek/sözlük anlamıyla anlayan özellikle üç büyük takımdan Fenerbahçe ve Beşiktaş'ın yöneticileri ve bazı spor yorumcuları büyük tartışmalara katıldılar. Hürriyet gazetesi yazarı Özdemir İnce de çıkan tartışmanın içeriğini eleştiren bir köşe yazısı yazdı. Çalışmanın konusu bu yazıya dayanmaktadır. İnce'ye göre, Romen atasözü sözlük anlamıyla anlaşılmıştır. Gerçekten de bu anlamında at; Galatasaray, köpek de başta Beşiktaş olmak üzere Galatasaray'ın başarısını çekemeyenler olmaktadır. Ancak sözün mecaz anlamında "kimseye kulak asmadan bildiğini yapmalısın" gibi bir anlam çıkmaktadır. Türk basınının bazı üyelerinin ve iki kulüp yöneticilerinin anlam yanlışına düştüğü bu

³ "Sen doğru bildiğin yolda yürü, kimse buna engel olamaz. Olsa da başarılı olamaz" şeklinde yorumlanabilecek bir anlam taşımaktadır.

durum başlı başına bir sorundur. Öte yandan, İnce'nin bir yanlışı ortaya koyarken kendisi de bir yanlışa düşmüştür. İnce yazısında spor yazarlarını, bazı spor insanlarını ve rakip iki kulübün yöneticilerini eleştirmiştir. Yazının sonunda ise Beşiktaş ve Fenerbahçe'yi olumsuzlayan ama Galatasaray'ı öven düşüncelerini atasözleri kullanarak ifade etmiştir.

İnce'nin atasözleriyle süslediği yazısında savunduğu görüş doğru olabilir. Bu satırların yazarlarına göre, sorun burada değildir. Çağrışımsal anlam diye bir kavram vardır. Bu kavram, bireysel, kültürel deneyimlere bağlı olarak sözcüklerin çağrıştırdığı anlamı ifade etmektedir. Örneğin bir kedi ile kötü bir anısı olan biri için kedi sözcüğü "nankör, zararlı" gibi anlamları uyandırabilir. Dolayısıyla sözlük anlamıyla bu Romen atasözünü kullanmak sorun yaratabilirdi ve yarattı da. Nitekim belirtildiği üzere büyük bir tartışma yaşandı. Bu düzeyde aşağıda ilgili başlıkta açıklandığı gibi bir ideolojik üretim olabilir. Kaldı ki İnce'nin, mecazi anlamlarıyla oluşturduğu ve Lucescu'ya olumlu yaklaştığı sezilen ve bazı kesimlere eleştirel durduğu yazısı da yine aşağıda ilgili başlıkta görülebileceği gibi ideolojik üretime konu olmuştur. Özdemir İnce'nin yazısının seçilme nedeni de böylece ortaya çıkmaktadır.

Metin, başta ideolojik üretimi ortaya çıkarmak bakımından eleştirel söylem çözümlemesine tabi tutulmuştur. Çözümlemede Norman Fairclough'ın Diyalektik İlişkisel Yaklaşımı çerçevesinde, *Discourse and Social Change (Söylem ve Sosyal Değişim)* eserinden faydalanılarak onun duruşunu net temsil edecek bir model oluşturulmuş ve çalışmada kullanılmıştır (Fairclough, 1992). Türkiye'de Teun Adrian van Dijk'la karşılaştırıldığında yeterince kullanılmayan Fairclough'ın yaklaşımının seçilme nedeni, tercih edildiğinde ayrıntılı bir modelleme yapılmadan kullanılmasıdır. Fairclough'ın, van Dijk'a göre daha az tercih edilme sebebi olarak ise; van Dijk'ın bir modelleme oluşturması (van Dijk, 1983, s. 37) gösterilebilir. Nitekim Fairclough'ın yaklaşımı; dilbilim, psikoloji, sosyolinguistik gibi çoklu disiplinler barındırmaktadır. Ayrıca ardında birden fazla felsefi görüş ve sistematik ve yoğun bir dilbilimini de içermektedir. Yaklaşım aynı zamanda, dil ve sosyal pratikler arasında karmaşık bir ilişkinin olduğu ve dilin sosyal pratiği hem yeniden üretip hem de dönüştürmek gücüne sahip olduğu noktasından hareket etmektedir (Fairclough N. , 1989, s. 23). Elbette ki tüm bu bileşenler, yaklaşımı anlaması zor hale getirmektedir.

Dolayısıyla çalışmanın temel amacı, "Özdemir İnce'nin Türkçe dilbilimi bakımından doğru vurguları olan ve atasözleriyle süslediği yazısının söylemini ve bu söylemde yapılan

ideolojik üretimi ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan araştırma soruları şunlardır:⁴

1. Köşe yazısı, Norman Fairclough'ın modelinde yer alan ve üretim, içerik ve tüketim boyutlarından oluşan söylem pratiği kategorisinin alt unsurlarına yanıt verecek özellikleri taşımakta mıdır?

2. Köşe yazısı, Norman Fairclough'ın modelinde sekiz boyuttan oluşan metin kategorisinin alt unsurlarına yanıt verecek özellikleri taşımakta mıdır?

3. Köşe yazısı, Norman Fairclough'ın modelinde üç boyutlu olarak duran sosyal pratik kategorisinin boyutlarına yanıt verecek özellikleri taşımakta mı ve bu süreçte ideolojik üretimi yapmakta mıdır?

Çalışma, Norman Fairclough'ın yaklaşımı içerisinde oluşturulan modelin tüm boyut ve unsurlarına dayanan bir çözümleme yapması dolayısıyla da önemlidir.

Çalışmanın sınırlılığı yalnızca bir köşe yazısına dayanmasıdır. Bu, bir zorunluluk olarak kendini göstermiştir. Çözümlemenin modelin tanıtımıyla yapılması bu sınırlılıkla gelen eksikliği bir ölçüde kapatmaktadır. Bu arada, tek bir metne dayandırılmasına yönelik eleştiri yapılabilir. Eleştirel söylem çözümlemesi ile ilgilenen araştırmacıların bileceği gibi Teun Adrian van Dijk'in bu yönde çalışmaları bulunmaktadır (1991; 2012). Ayrıca Türkiye'de de Ömer Özer'in bir çalışmasında benzer çözümleme yapılmıştır (2022).

İlgili Literatürün Gözden Geçirilmesi

Fairclough ve Diyalektik İlişkisel yaklaşımı üzerinde birtakım çalışmalar bulunsa da Türkiye'de görece yeni bir çalışma alanı olduğunu söylemek mümkündür. Uğur Gündüz ve İdris Arıkan (2018), "Türk-İsrail Krizlerinin Türk Medyasında Temsil Örneklerinin Fairclough'ın Söylem Analizi ile Okunması" adlı çalışmalarında, medyanın İsrail-Türkiye arasındaki yaşanan gerginliklere ulusalcı yaklaşım sergilediğini ve söylemin krizler etkisiyle nasıl değişim geçirdiğini açıklamışlardır. Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinin haber metinlerine odaklanan çalışmada, medyanın ideolojik üretime katkıları bulunmuştur.

⁴ Nitel çalışmalar için de araştırma soruları kullanılabilir. Örneğin Norman Fairclough ve Teun Adrian van Dijk'tan yararlanan bir çalışmada hazırlanmıştır. Bkz. Hoppstadius (2019).

Mustafa Oğuz Yeğin (2021), “İrkçılık Bağlamında ‘Elite’ Dizi Filminin Eleştirel Söylem Analizi” adlı çalışmasında ise sinematik kodlar ile Fairclough’ın Diyalektik İlişkisel yaklaşımını birleştirmiş ve bu çerçevede bir çözümleme gerçekleştirerek ideolojik yeniden üretimin ırkçılık üzerindeki etkilerini tartışmıştır. Dizinin ilk beş bölümü ele alınarak yapılan çalışmada, görseller ve söylemler üzerinde çalışılmıştır. Varılan sonuç, ırkçılığın yeniden üretimini ve sosyokültürel desteğini gözler önüne sermiştir.

Mehmet Akif Ayvaz ve Zühre Ayvaz (2023), “Orhon Yazıtları’nda Milliyetçi Söylemin Eleştirel Söylem Analizi ile İncelenmesi” adlı çalışmalarında, Orhon Yazıtları’nda örtük olarak verilen milliyetçi ideolojinin izlerini araştırmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre yazıtlarda milliyetçi ideolojinin üretimine rastlamışlardır.

Burçin Karabolat (2020), “Roma Filmi Örneğinde Eleştirel Söylem Analizi ve Kültürel Temsiller” adlı çalışmasında, filmde karakterlerin sosyal ilişkiler yoluyla değişimini ele almıştır. Meksika tarihine de değinen Karabolat, karakterlerin davranışlarının Meksika’nın kültürel boyutlarıyla uyumlu olduğu ve buna göre de söylemsel değişimler geçirdiği sonucuna varmıştır.

Ramazan Şimşek ve İlhan Erdem (2020), “Subliminal Bir Güç Göstergesi: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ders Kitapları” adlı çalışmalarında, ders kitaplarındaki örtük mesajlara odaklanmıştır. Çalışma için, *Türkçeye Yolculuk* adlı kitabın C1 seviyesi seçilmiştir. Çözümlenmeleri sonucunda ise kitaplarda kapitalizm eleştirisi ve Türkiye’nin aile ve dini noktaları üzerinde durulduğunu görmüşlerdir. Araştırmacılar, çalışan kadınlara karşı cinsiyetçi yaklaşımın izlerine de rastlamışlardır.

Ayşe Zambak (2023), “Sosyal Medya Reklamlarında Eleştirel Söylem Analizi: Starbucks” adlı çalışmasında, Starbucks kahve markasına ait 4 adet sosyal medya reklamını Fairclough’ın Diyalektik İlişkisel Yaklaşımı çerçevesinde ele almıştır. Çalışma sonucunda ise reklamların ve özellikle seçilen reklamların bireyseliği ön plana koyduğunu ve her bireyin değerli olduğu algısını yaratması itibarıyla tüketime nasıl katkı sağladığını ortaya koymuştur.

Son olarak, Ayşe Amine Tuğ Kızıltoprak (2024), “Kamu Diplomasisinde Yumuşak Güç: Ayla Filmi Üzerine Bir Eleştirel Söylem Analizi” adlı çalışmasında, filmin diyaloglarına odaklanmış ve Diyalektik İlişkisel çerçevede incelemiştir. Çözümleme sonucunda ise filmin

Türkiye'yi kurtarıcı rolüne soktuğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, Türk askerlerinin korkusuz ve kahraman bir şekilde sunumunun yapıldığı da gözlemlenmiştir. Güney Kore halkı ise kurban rolünde gösterilmiş ve yardıma muhtaç bir hale sokulmuştur. Bu da Ayla filminde ideolojik üretimin yapıldığını göstermiştir.

Norman Fairclough'ın eleştirel söylem çözümlemesi çerçevesinde geliştirdiği Diyalektik İlişkisel yaklaşımın kendisi gibi, öncülerinden biri olan Teun Adrian van Dijk'inki gibi bir modeli bulunmamaktadır (van Dijk, 1983). Yukarıda açıklanan ve Türkiye'de yapılan çalışmalarda da böyle bir model denemesi yapılmamıştır. Özgün çalışmada önce Norman Fairclough'ın en çok *Söylem ve Sosyal Değişim* (1992) çalışmasından yararlanılarak bir model oluşturulmuştur. Bu anlamda bir köşe yazısının çözümlenmesi ama oluşturulan modelin maddelerinin bu yazıyı çözümlmek için ideal ölçülerde olması çalışmaya özgünlük kazandırdığı gibi gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Kuramsal Temel: Fairclough ve Diyalektik-İlişkisel Yaklaşımı

Fairclough, eleştirel söylem çözümlemesinin en eski kuramcılarındandır. Eleştirel söylem çözümlemesini, Halliday'den esinlenerek sosyal bilim ile dilbilimi içerisinden tek bir analitik çerçevede bir araya getirir. Ayrıca; Foucault, Althusser ve Gramsci'den esinlenen Marksist bir kuram oluşturmaktadır ve dilbilim, pragmatik, psikoloji ve sosyolinguistik alanları ile çerçevelemektedir (Henderson, 2005, s. 11). Fairclough, çalışmalarının genel amacını, "çağdaş kapitalist toplumların işleyişindeki dili analiz etmenin yollarını geliştirmek" olarak tanımlamıştır (2010, s. 1). Özetle Fairclough, dil ve ideoloji arasındaki diyalektik ilişkiye odaklanmaktadır. Ona göre söylem hem yapılar tarafından belirlenir hem de bu yapıların yeniden biçimlendirilmesi ve üretilmesine katkı sağlar (Fairclough, 1992, s. 64).

Fairclough, 1983 yılından başlayarak söylem çalışmalarını sürdürmektedir. Çözümlemeleri genel olarak; politik konuşmalar, ekonomi haberleri ve eğitim broşürlerinden oluşmaktadır (Özer, 2018, s. 58). *Language and Power (Dil ve Güç)* (1989), *Discourse and Social Change (Söylem ve Sosyal Değişim)* (1992) önemli eserlerindedir. *Dil ve Güç* eserinde, dilin, gücün yapıları ve kurumları tarafından nasıl şekillendirildiği sorusu önem kazanmaktadır (Fairclough, 1989). İdeoloji-güç ve dil arasındaki etkileşime değinmektedir. *Söylem ve Sosyal Değişim* eserinde ise dilin ve söylemin değişiminin

sosyokültürel değişimden kaynaklandığından söz etmekte ve Diyalektik İlişkisel Yaklaşımı'nın önemli noktalarına değinmektedir. Ayrıca çözümlemesi için oldukça açıklayıcı bilgiler sunmaktadır (Fairclough, 1992). Bunun dışında, Fairclough'ın medya (1995) ve politik söylemler (Fairclough & Fairclough, 2012) için de çalışmaları bulunmaktadır. Son olarak, çağdaş dönemde oluşan söylem değişimlerine odaklanan *Language and Globalization (Dil ve Globalleşme)* (2006) gibi eserleri de yer almaktadır.

Söylemler sosyal yaşamın farklı temsilleridir. Bir düzeni veya kurumu oluşturan sosyal pratikler söyleme yansımasıdır. Bu yüzden de ideolojik oluşumların dile yansımaları olağan olmaktadır. Fakat aynı zamanda söylem bu sosyal pratiklerin ve ilişkilerin yeniden oluşturulmasına neden olmaktadır. Dil, toplumsal yaşamın önemli bir parçası olduğundan, diyalektik olarak toplumsal yaşamın diğer öğeleriyle de bağlıdır (Fairclough, 2003, s. 2). Söylemde kullanılan cümlelerin yapısı, kullanılan sözcükler bilinçli olarak seçilerek, ideolojik yansımalar barındırmaktadır (Büyükkantarcıoğlu, 2006, s. 96). Bu yüzden de dilin ideolojik boyutlarını incelemek ve araştırmak önem kazanmaktadır.

İdeoloji, doğal olarak gördüğümüz eylemleri, doğru ya da yanlış olduğunu düşündüğümüz durumları çerçeveler. İdeoloji "bir 'dünya görüşü' ya da bir 'sınıf baskısı' olarak soyutlanabilecek, görece biçimsel ve eklemlenmiş anlamlar, değerler ve inançlar sistemidir" (Williams, 1977, s. 109). Her ideoloji ve o ideolojiye sahip olan grup ise kendi dünya görüşünü egemen kılmak istemektedir. Fakat ideolojinin egemen olması için, çoğunluk tarafından kabul edilmesi zorunlu olmaktadır. Dolayısıyla, ideolojiler arasında sürekli egemen olma mücadelesi vardır. İktidarı elde tutmak ve hegemonyayı sürdürmek isteyen ideolojiler ise söylem yoluyla bu gücünü sürdürmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla, egemenliği elinde tutan güç değiştiğinde, söylemler de değişecektir. Bu nedenle de Fairclough özellikle neo-liberalizm ve modern kapitalizmden kaynaklı sosyokültürel değişimin dile ve söyleme nasıl yansıdığına odaklanmaktadır (Özer, 2018, s. 58). Fakat, söylemlerde ideolojik boyut her zaman açık değil, örtülü olarak iletilmektedir. Bu yüzden de kapsamlı ve sistemli bir çalışma gerektirmektedir.

Fairclough, Diyalektik İlişkisel Yaklaşımı'nı öne sürerken, diğer eleştirel çalışmaların bir yanıyla eksik kaldığını gözlemlemiştir (aktaran: Özer, 2018, s. 59). Ona göre söylemin 'kendi içinde' analizinden çok, söylem ile diğer nesnelere arasındaki diyalektik ilişkilerin

analizi ve söylemin 'içsel ilişkilerinin' analizi gereklidir (Fairclough, 2010, s. 4). Geleneksel disiplinler bu türden bir analize yeterli gelemeyeceği için, Eleştirel Söylem Çözümlemesi disiplinlerarası bir yaklaşım sergilemelidir.

Diyalektik İlişkisel yaklaşımda, söylem pratiği-söylem-sosyal pratik üçgeni ele alınmıştır. Ona göre, söylem, bir dizi sosyal olaylar ve amaçlar tarafından şekillenmektedir ki bu söylem pratiğini oluşturmaktadır. Söylemin amacına odaklanılan bu noktada, söylemi oluşturan aktörlerin ilişkileri, söylemin biçimi önem kazanmaktadır. Aynı zamanda Fairclough, söylemin diğer söylemler ile ilişkisinin de önemli olduğuna değinmekte ve söylemlerin yeniden üretimi-dağıtımı ve dönüşümüne ışık tutmaya çalışmaktadır.

Söylem noktasında ise metinlerin kendi içinde analizine odaklanmaktadır. Ona göre, söylem içerisindeki etkileşimsel kontroller gücün de kimde olduğunu göstermektedir. Metindeki aktörlerin kendilerini nasıl konumlandığı da bu anlamda önem kazanmaktadır. Metinde kullanılan kelimeler, dilbilgisi yapıları ideolojik üretimin ve gücün büyük izlerini taşımaktadır.

Son olarak sosyal pratik noktasında ise söylemin sosyokültürel bağlantısını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Daha çok, söylem pratiği ve metinden elde edilen bilgilerin değerlendirmesini içeren ve nihai sonuca vardırın kısım da burası olmaktadır. Bu aşamada, söylemi oluşturan sosyal kurumlar ve yapıların arasındaki diyalektik ilişkiye odaklanılır. Söylem, bu yapı ve kurumlar tarafından şekillendirilir fakat aynı zamanda söylem de onları şekillendirir (Özer, 2018, s. 63). Dolayısıyla, söylem yoluyla sosyal kimliklerin ve ideolojinin yeniden üretimi ve dönüşümü de sağlanmış olmaktadır. Özetle, söylemin güce katkı mı sağladığı yoksa dönüştürücü özellikte mi olduğuna odaklanılmaktadır.

Sonuç olarak Fairclough farklı disiplinleri bir araya getirerek, her bir disiplinin söylem çözümlemesindeki eksikliklerini kapatacak şekilde, söylem ve sosyokültürel dönüşüm arasındaki karşılıklılığa dayanan karmaşık ilişkiye ışık tutmaya çalışmıştır. Söylemi, olduğu koşullar ve amaçları ile analiz ederek, sosyal yaşama etki ve katkılarını çözümlemeye çalışmıştır. Aynı zamanda, globalleşme, modern kapitalizm ve neoliberal politikalarla şekillenen yeni dünya düzeni ve yaşam tarzlarındaki değişikliğe söylemin ne gibi katkıları olduğunu da anlamaya odaklanmıştır. Bu bağlamda, Diyalektik-İlişkisel

yaklaşım önem kazanmakta ve eleştirel söylem çözümlerinde başvurulan bir alan olmaktadır.

Yöntem

Çalışmada, köşe yazısı amaçlı/yargısal örneklem ile seçilmiştir. Amaçlı örneklem, çalışmanın amacına uygun olacak şekilde örneklem belirlemektir (Neumann, 2014, s. 274). Bu örneklem türü, araştırmanın konusu hakkında ayrıntılı bir anlayış geliştirmeye olanak sağlamaktadır ayrıca, belirlenen örnek veya örnekler araştırma konusuna uygun olarak seçildiğinden zengin bir kaynak elde edilmesini sağlar (Creswell, 2013, s. 46). Dolayısıyla, çalışmada kullanılan örneklem türü olan amaçlı/yargısal örneklem, ideolojik üretimi ortaya koymayı amaçlayan bir çalışma için uygun bir örneklem türüdür.

Çalışmada oluşturulan modelin unsurlarının/maddelerinin açıklamaları boyut uzaması nedeniyle çözümlene sırasında verilmektedir. Burada yalnızca başlıkları sunulmuştur.

Norman Fairclough'ın Diyalektik İlişkisel Çözümleme Modeli

A. Söylem Pratiği

1. Söylem Pratiklerinin Koşulları ve Söylemlerarasılık
 - a) Mod
 - b) Tenor
 - c) Retorik

2. Metinlerarası Zincirler ve Açık Metinlerarasılık

B. Metin

1. Etkileşimsel Kontrol
2. Bağlam
 - a) Olumlu Nezaket Stratejileri
 - b) Olumsuz Nezaket Stratejileri
3. Etos
4. Dilbilimsel Süreç
 - a) Geçişlilik

b) Tema

c) Kip

5. Sözcük Anlamı

6. Sözcükleştirme

7. Metafor

C. Sosyal Pratik

1. Sosyal Söylem Matrisi

2. Söylem Düzenleri

3. Söylemin İdeolojik ve Siyasi Etkileri

Özdemir İnce'nin köşe yazısı bu modelin tüm unsurları itibarıyla çözümlenmiştir.

Bulgular ve Yorumları

A. Söylem Pratiği: Söylemin nasıl üretildiği, dağıtıldığı ve yorumlandığı ile ilgilendir.

Söylemsel pratik hem geleneksel hem de yaratıcı biçimlerde kurucudur: Toplumun olduğu gibi yeniden üretilmesine katkıda bulunur ancak aynı zamanda onun dönüştürülmesine de katkı sağlar (Fairclough, 1992, s. 78).

Norman Fairclough'ın bu açıklamasından söylemin üretim, içerik ve tüketim boyutlarıyla ele alınması gerektiği yönünde bir anlam çıkarmak mümkün olsa gerek. Özdemir İnce'nin köşe yazısı (fıkra), bir düşünce yazısıdır. Gerçekte yapılmış bir açıklamayı almış ve köşe yazısına konu etmiştir. Söz konusu açıklama Girişte de belirtildiği gibi Mircea Lucescu'ya aittir. Başlıkta Mircea Lucescu'nun sözü tek tırnak içerisinde verilerek söylem dağıtılmaya başlanmıştır: "Köpekler istiyor diye atlar ölmez." Yazıda düşünce ön plandadır ve bu aşamada yani üretilmesi sırasında çok sayıda atasözünden yararlandığı görülmektedir. Bu üretim biçimi onun yazısının açık, sade ve akıcı olmasını sağlamıştır. Böylece söylemi inandırıcı kurmuş ve okuyucuya ilgi çekici bir metin hazırlamıştır. Bazı durumları çeşitli atasözleri eşliğinde değerlendirmesi yazıyı eğitici kılmıştır. Böylece inandırıcılığını artırmıştır. Örneğin, "Tartışmaya katılanların Türkçe bilinçsizlikleri karşısında yüzüm kızardı" diyerek "Tıpkı, bizim 'İt ürür kervan yürür' atasözünün kimseye 'it' demediği gibi, Romen atasözünün de kimseye 'köpek' ve 'at' sıfatı yüklemiyor." açıklamasını yapmıştır. Böylece konuyu değişik açıdan ele almaya çalışmıştır. Basit bir dil kullanarak herkesin

anlamasını sağlamaya da özen göstermiştir. Bütün bunlar metnin onun lehine yorumlanmasına destek verebilir. Nitekim üretim tarafında hiyerarşik yapı ve teknik kontrolden geçen (uygulandı ise) bir yazı olarak içerikte anlaşılır bir metin şeklinde kurulmuş ve okuyucuya yalın ama merak uyandıran bir düzeyde ulaşmıştır. Bu da tüketim tarafında okuyucunun metne sıcak bakabileceği yorumunu yapmaya izin vermektedir. Elbette Özdemir İnce'nin yazısını olumlu düzeydeki bu değerlendirmeler bu satırların yazarlarının yazıya karşı duruşunu simgeleyen ideolojik üretimin varlığını gizlememektedir.

1. Söylem Pratiklerinin Koşulları ve Söylemlerarasılık

A. Söylem Pratiklerinin Koşulları: Söylemin ne amaçla oluşturulduğuna odaklanır. Nitekim, amacına göre söylem farklılık gösterir. Örneğin, bir araştırma raporu genel olarak "ben" öznesinden yoksun, daha nesnel ve akademik bir metin oluşturacaktır. Aynı şekilde söylem pratiklerinin koşulları, söylemi oluşturan aktörlere odaklanır. Söylem bir kişinin mi bir grubun mu ürünüdür? Örneğin haber metinlerinde; kaynaklar, muhabir ve editörün katkı sağlaması gibi.

Özdemir İnce, köşe yazısında Mircea Lucescu'nun kullandığı Romen atasözünü Türkiye'de spor alanından bazı insanların yanlış anladığını vurgulamak istemiştir. Yazının giriş paragrafında Mircea Lucescu'nun açıklaması sonrasında iç savaş çıkabilecek olmasına ilişkin vurgu bu yönde alınabilir. Üçüncü paragrafta ise şöyle demektedir: "Lucescu, hakaret anlamı içermeyen Romen atasözünü, bir durum değerlendirmesi yapmak için kullanarak yüksek dil bilincini kanıtladı." Yazar, yazı boyunca yanlış anladığını belirttiği insanların bu yanlış anlamalarını atasözleri eşliğinde üstten bakan bir çerçevede eleştirmektedir. Örneğin, "Yöneticinin 'Hariçten gazel okumak'⁵ deyimini akla getiren davranışına uygun atasözümüz var: 'Yarası olan gocunur!'"⁶ demiştir. Bu metinle oluşturulmaya çalışılan söylem bireysel bir söylemdir. *Hürriyet* gazetesinde yayımlanmış bir köşe yazısı ama yazarın kendi özgün düşüncelerinden oluşmuştur. "Ben" sözcüğünü kullanmadan "Ben" diyen bir yazı oluşturmuştur. Özne gibi sunulan bir içeriğe sahiptir ve akademik gibi görünen ama olmayan bir metindir.

⁵ Bir konuda bizi ilgilendirmese de yorum yapmak anlamında kullanılabilir.

⁶ Bir işten başı ağrıyacakmış gibi düşünmek anlamına kullanılabilir. Endişelenmek.

B. Söylemlerarasılık: Farklı söylemlerin bir araya getirilmesidir. Örneğin bir haber metninde bir politikacının konuşmaları haber metnine dönüşebilir. Konuşma dili yazı diline ya da tam tersine çevrilebilir. Bu çalışmada ele alınan metin, yazı dilinin konuşma diline çevrilmiş halini temsil etmektedir denebilir.

a) Mod

Modlar, metinlerin sunulabilmesinin farklı yollarıdır. Görüntü, yazı, düzen, konuşma ve hareketli görüntülerin tümü farklı türdeki modların örnekleridir. Yazarlar, bir mesajı okuyucuya iletmek istedikleri yola bağlı olarak modlarını seçerler. Metin, gazete metni olmasından kaynaklı yazılı bir metindir. Fakat, yazılı metnin içinde yazılaştırılmış konuşma metinleri de yer almaktadır. Metinde haber metinlerinde olduğu gibi başka konuşmacılardan “doğrudan alıntı” fazla yapılmamıştır ama onların konuşmalarına atfen çok sayıda atasözünden yararlanılarak düşünce açıklaması gerçekleştirilmiştir. Doğrudan alıntı yapılmaması, ideolojik dolayısıyla hegemonik bir formu olduğunu gösterir. Nitekim kullanılan dil günlük konuşma diline çok daha uygundur. Devrik cümleler az kullanılmıştır ama Yazar Özdemir İnce'nin edebiyatçı olmasından dolayı olsa gerek dilbilgisi kurallarına daha bağlı bir metindir:

“Ama Fenerbahçe yöneticisinin ardından, Lucescu'ya ‘ağzının payını verme’⁷ yarışını başladı: Spor yazarları, eski futbolcular, ‘12’ci oyuncu’ taraftar... Televizyonların ‘kuru deriden bal çıkartmak’⁸ için fırsat kollayan Türkçe özürlü spor servisleri ‘Mal bulmuş Mağribi’⁹ gibi sevindiler ve ‘Dinsizin hakkından imansız gelir’¹⁰ örneği, ‘Yedi düvel’i Lucescu’nun üzerine saldırtmak amacıyla ‘Yedi dereden su getirdiler.’¹¹ Bereket versin, futbolseverlerin çoğunluğu ‘Ağır ol batman gelesin’ atasözüne uygun davrandığı için, medyanın kışkırttığı ‘Atasözü savaşı’ kanlı bir içsavaşa dönüşmedi.” (İnce, 2001).

b) Tenor

Tenor, metnin sahibi ile okuyucu arasındaki ilişkilere bakar. Metnin üreticisi ve alıcısı arasındaki ilişkilere bağlı olarak metin biçim almaktadır. Aktörlerin statülerine göre metnin

⁷ Sert söz ya da davranış sergileyerek karşdakine haddini bildirmek anlamında kullanılabilir.

⁸ Şansını çok zorlamak anlamına kullanılabilir.

⁹ Altın bulmuş gibi çok sevinmek anlamına kullanılabilir.

¹⁰ Acımasız acımasız yener anlamında kullanılabilir.

¹¹ Bekletmek için birçok bahane uydurmak anlamında kullanılabilir.

biçimi de değişmektedir. Dolayısıyla metinler, aktörlere göre kurumsal, resmi, günlük dile evrilmektedir. Bu biçimlerin her biri, okuyucuya ve yazma nedenine bağlı olarak farklı amaçlara hizmet eder. Ton, sözcük seçimi ve sözcüklerin bir araya getirilme şekli iki farklı biçim arasında farklılık gösterir.

Metin biçimleri, formel ve informel olarak sınıflandırılır. Formel dil, daha resmi durumlarda kullanılmaktadır. Dolayısıyla dilbilgisi kurallarına daha uygun, kişisellikten uzak bir dile sahiptir. Genellikle profesyonel durumlarda kullanılır. İnfornel dil ise daha günlük ve basit cümle yapılarına sahiptir. Formel dilin aksine kişi zamirleri daha fazla kullanılır. Resmi durumlarda genelde tercih edilmeyen dildir. Formel dil, aktörler arasına mesafe koyar ve konuşmacı veya metnin üreticisinin konuya hâkimiyetini göstererek daha ciddi bir görüntü sergiler. İnfornel dil ise daha samimi bir atmosfer yaratmaktadır. İnfornel ve formel dil biçimleri; konu, durum ve aktörlerin statülerine bağlı olarak hem konuşma hem de yazılı metinlerde kullanılabilir.

Özdemir İnce, metninde informel ve günlük bir dil kullanmıştır. Negatif içerikli ama sonuçta öğretici bir metin olan İnce'nin köşe yazısı daha samimi (en azından yazıyı olumlu bulanlar için) bir atmosferde ilerlemiştir. Dolayısıyla yazıda aktörler yani yazar ile okuyucu arasındaki ilişki resmi değil samimi bir ilişkiyi yansıtmıştır. Bu durum, yazının günlük dile yakın durduğunu göstermektedir:

“Şu atasözünün güzelliğine bir bakın: ‘Zemheride yoğurt isteyen cebinde inek taşır’¹². Bu fırsattan yararlanarak ilgililere birkaç atasözü armağan edeceğim: Türklerin atasözü bildiğini sanan saf Lucesku’ya: ‘Acı patlıcanı kırağı çalmaz’¹³. Atasözlerinin mecazî kullanımından habersiz gazeteci ve televizyonculara: ‘Acemi katır kapı önünde yük indirir’¹⁴. (İsterlerse hakkımda ‘hakaret davası’ açabilirler!) Lucesku’yu kınayan Fenerbahçe yöneticisine: ‘Adam adama gerek olur, iki şerçeden börek olur’.¹⁵ İş işten geçtikten sonra maçın ertelenmesi yönünde düşünce açıklayan Mustafa Denizli’ye: ‘Araba devrilince yol gösteren çok olur’.¹⁶ Galatasaray’a 2-0 yenilen Beşiktaş Jimnastik Kulübüne:

¹² Eğer istediğin zor bir şey ise bunu sen başarmak zorundasın anlamında kullanılabilir.

¹³ Eğer bir insan zor durumlara alışkın ise yeni karşılaşacağı zor durumlar onu etkilemez anlamında kullanılabilir.

¹⁴ Beceriksiz ise bir insan önüne konan işi başarılı bir şekilde yerine getiremez anlamında kullanılabilir.

¹⁵ İnsan insana gerektir anlamında kullanılabilir.

¹⁶ Öğüt veriyorsun ama iş işten geçti anlamında kullanılabilir.

'Deve boynuz ararken kulaktan olmuş'¹⁷. Kadri bilinmeyen Galatasaray'a: 'Büyük başın derdi büyük olur'¹⁸ (İnce, 2001).

Günlük dilin daha samimi bir atmosfer oluşturduğu ve aktörler arasındaki ilişkiyi resmîyetten uzaklaştırdığı düşünülürse, Özdemir İnce'nin yazıda atasözleri desteğiyle günlük dili kullanmasının stratejik önemi ortaya çıkmaktadır. Var olan egemen gücün hegemonyasını sürdürmek amacıyla yukarıdaki alıntıda aradan çekilmeyerek ve kendisini ortaya koyarak adeta okuyucuyla kendisinin karşılıklı etkileşimini oluşturmuştur. Yazıyla okuyucu etkileşimi ise böylece yazar üstünden kurulmaktadır.

Özdemir İnce ayrıca, günlük dilde kullanılabilir "güzide, saf" gibi sözcüklerle de formel değil günlük dile yakın durmuştur. Yukarıdaki alıntının ilk cümlesine bakıldığında da İnce'nin konuşma dilinde kullanılan basit, tamamlanmamış cümleler kurduğu da anlaşılabilir olacaktır. Ayrıca buradaki ideolojik üretim de aşağıda ilgili başlıkta açıklanmıştır.

c) Retorik

Retorik, sosyal grupları organize etmek ve sürdürmek, anlam ve kimlikler oluşturmak, davranışları koordine etmek, güce aracılık etmek, değişim üretmek ve bilgi yaratmak için dilin nasıl kullanıldığını araştırır. Özdemir İnce'nin köşe yazısı metninin güce aracılık ettiği önerilebilir. Bu yön, ideolojik üretimin belirtildiği başlıkta açıklanacaktır. Retorik ayrıca metnin oluşturulma amacına odaklanır. Bu anlamda İnce'nin metni de amacına uygun olarak oluşturulmuştur. Buna göre, Lucescu'nun söylediği Romen atasözünün yanlış anlaşıldığını açıklama üzerine kurulu bir amaç güdülmüştür. Metin, bir konuyu tanımlamak, bir konuda ikna etmek veya bir konuyu tartışmak, açıklamak ya da bir sorunu çözmek için öneriler getirebilir. Köşe yazısının bu çerçevede öneriler getirdiğini belirtmek doğru olmayabilir ama açıklama yapılmış, örnekler verilmiş, sorunu çözmek adına bir girişimde bulunulmuş, ta ki ideolojik üretime kadar. İfade edilen unsurların her birinin tarzları farklıdır ve bu farklılıkları kullanarak metni oluşturur. Retorik modlar; tanımlayıcı, münazaracı, açıklayıcı, öğretici ve öğüt verici, ikna edici olarak gruplandırılmaktadır. Bu özelliklerin hepsinin köşe yazısında yer aldığı net olarak bildirilebilir. Nitekim tanımlayıcı metin bir obje, olgu ya da kişiyi tanımlayan metinlerdir. Açıklayıcı metin ise bir konu

¹⁷ Yetinmeyi bil elindeki de yitirebilirsin anlamında kullanılabilir.

¹⁸ Sen büyüksün ve büyük sıkıntıların elbette olacaktır anlamında kullanılabilir.

hakkında bilgi veren ve açıklamaların yapıldığı metin türleridir. Münazaracı metin bir konu üzerine yapılan tartışmayı içerir. Öğretici ve öğüt verici metinler de adından da anlaşılacağı gibi, metindeki aktörler arasındaki statüyü belirgin kılan ve metin üreticisinin konu hakkında söz sahibi olduğu ve bir olgu ya da konuyu öğretmesi ya da bir konu hakkında öğüt vermesidir. İkna edici metin ise metin alıcısının bir konu hakkında belirli bir düşünceye sahip olmasını sağlamak için oluşturulan metinlerdir.

Tanımlayıcı bakımdan şu örnek verilebilir: "... bizim 'İt ürür, kervan yürür'ün eşanlamlısı olan bir Romen atasözü söyledi: 'Köpekler istiyor diye atlar ölmez.'

Münazaracı bakımdan da şu örnek verilebilir: "Fenerbahçe'nin yöneticilerinden biri, bu atasözünden alınarak öfkesini bizim atasözümüzle dile getirdi. Yöneticinin, 'Hariçten gazel okumak' deyimini akla getiren davranışına uygun bir atasözümüz var: 'Yarası olan gocunur.'

Yazının tümü ikna etme yönündedir. Nitekim öznel görüşlerden oluşmaktadır. İnanırmak adına atasözleri kullanılmıştır. Tanımlayıcı için verilen örnek en kısa yoldan bunu da örnekleyebilir.

Açıklayıcı metin için ise şu alıntı örnek olarak verilebilir: "Bu nedenle, Romen atasözündeki 'atlar' ve 'köpekler' gerçek anlamlarında kullanılmıyor. Atasözünün anlamı şu: 'Sen başkalarının tepki ve engellemelerine aldırma, doğru bildiğini yap!' Tıpkı, bizim 'İt ürür kervan yürür' atasözünün kimseye 'it' demediği gibi, Romen atasözü de kimseye 'köpek' ve 'at' sıfatı yüklemiyor. Tartışmaya katılanların Türkçe bilinçsizlikleri karşısında yüzüm kızardı!"

Metin aynı zamanda öğretici ve öğüt vericidir. Şu örnek alıntı da buraya uygundur: "Bu fırsattan yararlanarak ilgililere birkaç atasözü armağan edeceğim: Türklerin atasözü bildiğini sanan saf Lucescu'ya: 'Acı patlıcanı kırağı çalmaz'. Atasözlerinin mecazî kullanımından habersiz gazeteci ve televizyonculara: 'Acemi katır kapı önünde yük indirir'. (İsterlerse hakkımda 'hakaret davası' açabilirler!)"

2. Metinlerarası Zincirler ve Açık Metinlerarasılık (Farklı metinlerin ve modların kullanılması/ alıntılarının doğrudan veya dolaylı yapılması):

a. Metinlerarası Zincirler: Metnin içine girdiği metinler serisine odaklanır. Hangi metinlerden alıntı yapılmıştır veya hangi metinlerden etkilenecek oluşturulmuştur? Metinlerin söylemselarasılıklarında bir değişim var mı varsa nelerdir?

b. Açık Metinlerarasılık: Alıntı doğrudan mı dolaylı mı yapılmaktadır?

Özdemir İnce'nin köşe yazısı, belirtildiği gibi Romen atasözünün yanlış anlaşılması üzerine çıkan tartışmanın yanlış yolda yapıldığını kanıtlamak için çok sayıda Türk atasözünden yararlanarak oluşturulan bir metindir. Doğrudan alıntı yapılmıştır ama yazıyı asıl ilginç kılan atasözlerinden oluşan bir anlamsal silsile oluşturmasıdır. Bu anlamda etkilendiği atasözlerinin kendisidir. Elbette oluşturulurken etkilenen metinler arasında dolaylı yönden Lucescu'nun söylediği Romen atasözünü eleştiren diğer yazılar da bulunabilir. Burada iki anlam vardır: Lucescu'nun vermeye çalıştığı anlam ve Özdemir İnce dışında (onun belirttiği haliyle) kalan konuyla ilgili yazılar. Bunlar da birbirine zıt metinlerdir ve söylemlerden oluşmaktadır.

B. Metin

Yukarıda verilen maddelere göre metin bölümünde, bazılarının alt başlıkları da olan sekiz maddede çözümleme yapılmaktadır.

1. Etkileşimsel Kontrol

Söylemin kontrolünün kimin elinde olduğu, tema kontrolünün neye göre şekillendiği ve konuların nasıl geliştiği göz önüne alınır. Örneğin; bir sınıfta etkileşimsel kontrol genellikle öğretmendedir. Kimin ne zaman hangi konu hakkında konuşacağına o karar verir. İncelenen metin, bir köşe yazısı olmasından dolayı söylemin kontrolü başından sonuna kadar yazarda kalmıştır. Köşe yazıları hiyerarşik düzen içinde kontrolden geçiyor mu bilinmez ama "Fenerbahçeli yönetici" gibi bazı atıfların yapılması ikincil kaynakların kullanıldığını göstermektedir. Bu anlamda İnce'nin yazısının baskın bir tonda olduğunu söylemek gerekir.

2. Bağlam

Bağlamda amaç cümlelerin ve cümleciklerin metinde nasıl birbirine bağlandığını göstermektir. Metnin yan cümleleri ve cümleleri arasında ne tür işlevsel ilişkiler olduğunu ve bu işlevsel ilişkilerin açık yüzeysel bağlayıcı işaretlerine odaklanır. Kullanılan edat ve bağlaçlar, bağlam oluşturmada önemli bir konumdadır dolayısıyla metinde odaklanması gereken kısımlar bunlardır. “Fenerbahçe'nin yöneticilerinden biri, bu atasözünden alınarak öfkesini bizim atasözümüzle dile getirdi.” cümlesinde “Fenerbahçeli yöneticilerden biri” ana cümleyi tamamlamıştır. Bu türden örnekler metin içinde çok sayıda bulunmaktadır. Bu, metnin sıkı sıkıya bağlandığını ve ideolojik anlamın da birbirine sıkıca bağlanan ana ve yan cümlelerle pekiştiğini göstermektedir. Aşağıda değinilen bu boyut için şimdiden Fenerbahçe'yi bir kişi üzerinden olumsuz göstermenin ideolojik bir tavır olduğunu belirtmek gerekir. Ana ve yan cümle ilişkisi şu cümlede de bulunmaktadır: “Lucescu, hakaret anlamı içermeyen Romen atasözünü, bir durum değerlendirmesi yapmak için kullanarak yüksek dil bilincini kanıtladı.” Arka arkaya gelen iki paragraftan örnek verilmesinin nedeni, İnce'nin savunma ve hücumu bir arada yapması (savunmacı bir yazı ama aynı zamanda saldırılarda da bulunmaktadır) ve Lucescu tarafını övmesidir.

3. Nezaket

Nezaket, iletişimdeki ana bileşenlerden biridir. Genel olarak, konuşmacılar arasında karşılıklı imaj ve saygınlığı güçlendirme stratejileri olarak bilinmektedir. Olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılmaktadır. Olumlu nezaket; teşvik, iltifat gibi karşılıklı saygınlık korumaya yönelik stratejiler olarak tanımlanırken olumsuz nezaket ise iletişimde mesafeyi temsil eder. Köşe yazısının metnine genel olarak bakıldığında bazı nezaket stratejilerinin uygulandığı görülmektedir. Bağlam için verilen örneklerden Fenerbahçeli yönetici örneği olumsuz, Lucescu ise olumlu nezaket için de geçerlidir. Metinde bu yöndeki örnekleri çoğaltmak mümkündür.

4. Etos

Etos genel olarak, metindeki aktörlerin kendilerini ve kimliklerini nasıl gösterdiklerine odaklanır. Bu, yalnızca söyleme değil beden dili, konumu ve ses tonuna da dikkat eder. Kişinin kendisini nasıl konumlandığıyla ilgilenir. Köşe yazısında ana aktör Özdemir İnce'dir. Yan karakter konumunda atıfta bulunulan Lucescu, Fenerbahçeli yönetici,

spor servisi çalışanları ve Mustafa Denizli'dir. Konu, Lucescu'nun, Romen atasözünü anımsatması ve buna gösterilen tepkilerdir. Özdemir İnce, kendisini her şeyi gören ve bilen bir konumda göstermektedir. Romanın konusunu anlatan 3. tekil şahıs için kullanılan bu ifade İnce için tam olarak uymaktadır. Örneğin "Lucescu'yu kınayan Fenerbahçe yöneticisine: 'Adam adama gerek olur, iki serçeden börek olur' demektedir. Yan karakterlerden Lucescu'nun, İnce tarafından ölçülü ve ne konuştuğunu bilen biri konumunda tutularak övüldüğünün belirtilmesi gerekir. Nitekim ona atfen, "Türklerin atasözü bildiğini sanan saf Lucescu'ya: 'Acı patlıcanı kırağı çalmaz'" diye yazmıştır. Spor servisi çalışanları için de "Atasözlerinin mecazî kullanımından habersiz gazeteci ve televizyonculara: 'Acemi katır kapı önünde yük indirir'. (İsterlerse hakkımda 'hakaret davası' açabilirler!)" diye yazmaktadır. Mustafa Denizli'ye ise şöyle demektedir: "İş işten geçtikten sonra maçın ertelenmesi yönünde düşünce açıklayan Mustafa Denizli'ye: 'Araba devrilince yol gösteren çok olur'". Son olarak sırasıyla Beşiktaş ve Galatasaray'a da şu ifadeleri kullanmaktadır: "Galatasaray'a 2-0 yenilen Beşiktaş Jimnastik Kulübüne: 'Deve Boynuz ararken kulaktan olmuş'" ve "Kadri bilinmeyen Galatasaray'a: 'Büyük Başın derdi büyük olur'."

5. Dilbilimsel Sürec:

Metindeki genel dilbilgisi kurallarına odaklanır. Üç aşamalı olarak gerçekleşmektedir. Bunlar, "geçişlilik, tema ve kiplik"tir.

a. Geçişlilik: Burada aktif-pasif yapılar odaklanılmaktadır ve bu yapıların neye hizmet ettiği göz önünde bulundurulmaktadır. Aktif yapılar genel olarak hangi durumlarda kullanılmış ve bunun herhangi stratejik bir önemi var mıdır gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Metinde genellikle aktif yapı kullanılmaktadır. Bazı cümleler buyurgan bir içeriğe de sahiptir: "Şu atasözünün güzelliğine bir bakın: 'Zemheride yoğurt isteyen cebinde inek taşır.'" örnek olarak verilebilir. "Bakın, eski Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Atasözleri Sözlüğü'nün önsözünde neler yazıyor." Böylelikle yazar güç kazanmakta ve bu gücü okuyucu ve yan kaynakların konumu karşısında lehine kullanmaktadır.

b. Tema: Bir cümlede tema ile konuşmacının ya da metin kurucusunun hareket noktasına odaklanılır. Hareket noktası bir deyiş ya da cümlede başlangıç noktasıdır. Örneğin, "metni Ali hazırladı" cümlesi ile "Ali metni hazırladı" cümlelerinde mesaj aynı gibi

görünmesine rağmen hareket noktaları ve dolayısıyla da vurguları oldukça farklıdır. İlk cümlede Ali öznesinin önüne metnin geçmesi, aslında Ali'ye vurgu yapmaktadır. Konuya ve bağlama bağlı olarak, eğer metin olumsuz ögeler taşıyorsa aslında Ali'nin bu metni hazırladığı işaret edilmektedir. Diğer cümle ise daha nötr ve düz bir cümledir. Herhangi bir mesajı veya güçlü bir iması bulunmamaktadır.

İnce'nin, Lucescu'yu masum göstermeye çalışırken (Lucescu gerçekten masum olabilir, bu şimdilik konu dışıdır.) kullandığı atasözleri buna örnektir: "Dinsizin hakkından imansız gelir" ve "Yedi düvel'i Lucescu'nun üzerine saldırtmak amacıyla 'Yedi dereden su getirdiler.'" Birincide "İmansız, dinsizin hakkından gelir" de denebilirdi. Yine ikincisi "Suyu yedi dereden getirdiler." olabilirdi.

c. Kiplik (kesinlik, olasılık ifadeleri): Kip, zaman ifadesi bulunmayan cümlelerdir. İstek, dilek veya olasılık bildiren cümlelerdir. Kiplikler söylemin kesinliğini belli eden yapılardır. "... medyanın gayretiyle neredeyse iç savaş çıkacaktı." Metne girişte kullanılan bu ifade, yazıya kesinlik üzerinden merak ve heyecan uyandırmakta, iyi bir saptama olarak bakılmasını sağlamak ve inandırıcılığını kurmakta ve ikna gücünü artırmaktadır. Özdemir İnce'nin yazısı atasözleri üzerinden bu türden örneklerle doludur.

6. Sözcük Anlamı: Kültürel değere sahip olan ve anlamı değişebilen anahtar sözcükler içermektedir. Atasözlerinin tümünün anlamı değişebilmekte ve kültürel olarak bazı anlamlara sahip olmaktadır. Bu metinde çok sayıda atasözü kullanılmıştır. Örneğin "İt ürür, kervan yürür"ün anlamına bakıldığında "Doğru yolda olanlara çatanların düşmanlığı, onlar değil doğru yolda yürüyenler başarılı olacaktır" gibi bir anlam çıktığı önerilebilir. Burada "İt ve Kervan"ın anlamları değişmektedir.

7. Sözcükleştirme: Sözcük kullanımı etiketleme veya bir durumun önemine vurgu yapmak için oldukça gerekli unsurlardır. Örneğin yazar, Fenerbahçeli yönetici için "yarası olan gocunur" atasözünü rastlantısal olarak kullanmamıştır. Lucescu'nun sözünün anlamını ve onun haklılığını ve bilgeliğini betimlerken kanıt olarak sunmak için kullanmaktadır.

8. Metafor: Amaç, söylem örneğinde kullanılan metaforları, başka yerlerde benzer anlamlar için kullanılan metaforlarla karşılaştırmak ve metafor seçimini hangi faktörlerin (kültürel, ideolojik vs.) belirlediğini belirlemektir. Metinde kullanılan çok sayıda atasözlerinin mecazi anlamları bulunmaktadır ama mecaz ile metafor aynı anlama

gelmemektedir. Ne var ki, atasözlerinde metaforik anlatım da bulunmaktadır (Demir & Karakaş Yıldırım, 2019, s. 1088). Daha metnin giriş paragrafındaki Romen atasözünde ve onun eşanlamlısı olarak gösterilen Türk atasözünde metaforik bir anlatım vardır: “Galatasaray'ın teknik direktörü Lucescu, Futbol Federasyonu'nun Galatasaray-Beşiktaş futbol karşılaşmasını ertelemeyi kabul etmemesi üzerine, bizim ‘İt ürür, kervan yürür’ün eşanlamlısı olan bir Romen atasözü söyledi: ‘Köpekler istiyor diye atlar ölmez’. Bunun üzerine, medyanın gayretiyle neredeyse iç savaş çıkacaktı.” Birincide “İt ve Kervan”, ikincide de “köpek ve atlar” metafor olarak kullanılmıştır. Bu verilmek istenen anlamı pekiştirmektedir. Verilmek istenen anlam bu yumuşak girişten sonra Türk ilgililerin bilgisizliği üzerine oluşturulmuştur.

C) Sosyal Pratik: Söylemin ait olduğu toplumsal pratiği, iktidar ilişkileri açısından var olan hegemonyayı yeniden üretip üretmedikleri veya meydan okuyup okumadıklarını analiz etmenin bir yoludur. Bu başlık altında üç aşamalı çözümlemeye gidilmektedir. Bu anlamda Özdemir İnce'nin metninin hegemonik bir işlevi olduğunu söylemek gerekir. Aşağıdaki çözümlemeler bunu gösterecektir.

1. Sosyal Söylem Matrisi: (Geleneksel ve normatif mi, yaratıcı ve yenilikçi mi, bunları yeniden yapılandırmaya yönelik mi, muhalif mi vs.?) Amaç, toplumsal ve söylemsel pratiğin bu özel örneğinin matrisini oluşturan toplumsal ve hegemonik ilişkileri ve yapıları belirlemektir. Çözümlemesi yapılan metin bir siyasi metin değildir. Ama siyasilere göndermede bulunan bir metindir. Elbette toplumsal ve hegemonik ilişkilerin belirlenmesinde katkısı olmaktadır. Yaratıcı ve yenilikçi olduğu da önerilebilir. Futbol branşı içerisinde egemen yapıyı yeniden üretme eğilimindedir. Örneğin, neo-liberal politikalar spor ve medya alanlarını kontrol etme gereksinimi duyar. Dolayısıyla spor alanında hele de futbol alanında yapılacak bir tartışma hele de medya üzerinden yapılırsa var olan hegemonik yapıya hizmet etmiş olur. Bu metin, medyada yayımlanan bir metindir. Bir gazetede yayımlanan köşe yazısıdır. Öznel görüşlerden oluşmaktadır. Ama metnin inandırıcılığını kurmak için atasözlerinden destek alınmış bir metindir ve atasözleri aslında geçmişin sosyal kurallarını bugüne taşıma işlevine sahiptir ve onlarla bir tür hikâye anlatılmaktadır. Hikâyeler de ideolojik olabilmektedir ve hegemonik yapıyı desteklemektedir. Metin haksızlık noktasına maçın ertelenmemesini koymuştur. Sanki maç ertelenmelidir ve bu, bir zorunluluktur. Adeta ertelemek ihanettir. Bunun üzerinden

söylemin yapısı kurulmuştur. Atasözleri, bu bakışı renklendirmek adına kullanılmıştır. Bu nedenle Fenerbahçeli yönetici ve medya çalışanları bilgisizlikle suçlanmıştır. Galatasaray övülmüş (Kadri bilinmeyen Galatasaray'a: 'Büyük başın derdi büyük olur.') ve Beşiktaş deyim yerindeyse hor görülmüştür (Galatasaray'a 2-0 yenilen Beşiktaş Jimnastik Kulübüne: 'Deve boynuz ararken kulaktan olmuş.'). Oysaki bu iki takım da büyük takım olarak anılmaktadır. Bu duruş, bir anlamda Lucescu'nun söylemsel duruşunun yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir. Nitekim Lucescu daha sonra Beşiktaş takımına gelmiş ve gelirken de Galatasaray'dan sonra gelmesini ifade etmek isteyerek "Beşiktaş'ı gazetelerin 3. sırasından çekip birinci sıraya getireceğim; iç sayfalarından alıp ön sayfaya taşıyacağım" şeklinde bir açıklama yapmıştır. Dolayısıyla Lucescu içinde birinci sırada Galatasaray vardır. Tıpkı Özdemir İnce'nin söylemsel duruşunda da birinci sırada Galatasaray vardır. Bu durum da İnce'nin yazısında bir egemen bakış olduğunu göstermektedir.

2. Söylem Düzenleri

Burada amaç, toplumsal ve söylemsel uygulama örneğinin, yararlandığı söylem düzenleriyle ilişkisini ve katkıda bulunduğu söylem düzenlerini yeniden üretmenin veya dönüştürmenin etkilerini belirlemektir. Köşe yazısı, atasözlerinden oluşmaktadır. Özünde yukarıda belirtildiği gibi "Köpekler istedi diye atlar ölmez" Romen atasözünün Mircea Lucescu tarafından kullanılmasından sonra çıkan tartışmanın yanlış yapıldığını belirten ve bunu yaparken de çok sayıda atasözünden yararlanan bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle genel itibarıyla metalaştırmaya yönelik bir hizmeti olduğu söylenebilir. Metalaştırmanın ana hedefi, var olan gücün sağlamlaştırılması olduğundan ve metinde genel olarak karşıt görüşlere sahip kişilere yer vermeyerek ve var olan egemen duruşa hizmet edici bir bakışa sahip olmaktır. Romen atasözü, sözlük anlamıyla yani gerçek anlamıyla alındığında Beşiktaş'ın ya da maçın ertelenmesine izin vermeyenleri köpeğin, Galatasaray'ı da atın temsil ettiği söylenebilir. At, asil bir hayvandır. Köpek ise bekçi amaçlı bir hayvandır. At kralı taşır. Köpek ise bekler. Bu boyutuyla elbette egemen yapının yeniden üretildiği söylenebilir. Ama atasözleri sözlük anlamlarıyla ele alınmaz. Özdemir İnce'nin de belirttiği gibi anlamda değişmece oluşmakta ve Romen atasözüyle anlatımda incelik yakalanarak köpekler istedi diye atlar ölmez cümlesi, kişinin kimseye kulak asmadan bildiği doğrular doğrultusunda davranması anlamına gelmektedir. Buraya kadar İnce'nin haklı olarak eleştirilerini sıraladığına tanık olunmaktadır. Eleştiriler yerli yerinde kullanılan atasözleri

eşliğinde yapılmaktadır. Böyle bir durumda bile İnce'nin yazısında ideolojik üretime kaçıldığı gözden kaçmamaktadır.

3. Söylemin İdeolojik ve Siyasi Etkileri

Söylemin ideolojik ve siyasi etkilerinde, genel olarak metnin neden oluşturulduğuna bir açıklama getirilmektedir. Bu metnin okuyucuda ne gibi etkileri olabilir, ideolojik bir vurgusu var mıdır gibi sorulara odaklanılır. Köşe yazısı yazarın kendi görgüsünden, görüşlerinden ve bilgi dağarcığından çıkar. Elbette bu yönüyle bireyseldir. Ama hegemonik bir işlevi de olabilir. Yani yazının söyleminde ideolojik üretime kaçılabilir. Özdemir İnce yazısında aslında, Mircea Lucescu'nun söylediği "Köpekler istedi diye atlar ölmez" Romen atasözünün gerçek anlamıyla dolaşıma sokulduğunu ve tartışıldığını oysaki bunun mecazi bir başka deyişle değişmece durumuyla anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Kendisi de bu tezini desteklemek için bolca Türk atasözü kullanmıştır. İnce'nin sunduğu boyuttan aslında tartışmayı çıkaranların bireyler olduğu anlamı çıkmaktadır. Bu düşünceyle çelişecek şekilde yazının başlarında ve sonlarına doğru yazdıkları Galatasaray'ı övüp diğerlerinden pozitif yönden ve diğerlerini de (Fenerbahçe ve Beşiktaş'ı=Fenerbahçe'yi bir yönetici ve Beşiktaş'ı da Beşiktaş Jimnastik Kulübü üzerinden) negatif yönden ayırmaktadır. Oysaki sözlük ve mecazi anlamıyla üç büyükten biri (alfabetik sırayla) Beşiktaş, diğeri Fenerbahçe ve bir diğeri de Galatasaray'dır. Dolayısıyla bunlardan birini alıp diğerlerinin önüne çekmek taraftarlık yapmak anlamına gelir ki, bu durumda da taraftarlık ideolojik üretime konu olması itibarıyla ideolojik taraftarlığa kaymaktadır. Özdemir İnce'nin yazısından çıkan anlam budur.

Tartışma

Burada ele alınan metin özünde Lucescu'nun söylediği bir Romen atasözünün yanlış anlaşılmasıyla başlayan tartışmaya yapılan bir sosyal ve kültürel eleştiriyi kapsamaktadır. Yazar İnce, sözün yanlış anlaşıldığını, atasözlerinin mecazi anlamlarıyla düşünülmemesi gerektiğini, spor dünyasının bu noktayı kaçırarak, bilgisiz ve abartılı davrandığını, atasözlerinin uzun yılların birikimini temsil ettiğini ve bir kültürel bilinç oluşturduğunu belirtmektedir. Buradan hareketle İnce, Lucescu'nun dil bilincini överken, bir kısım Türk medyası ve Beşiktaş ve Fenerbahçe yöneticilerinin de sınıfta kaldığını önermektedir. Bu noktada da ideolojik üretim yapmaktadır. Nitekim, kültürel elitist bir tavır sergilemekte,

aydın olmayı öne çıkarmakta, medyanın popülist olmaması gerektiğini önermekte, üst kültür ve alt kültür arasındaki farkı neredeyse sınıf ekseninde vurgulamaktadır. Bütün bunların yanı sıra bu makale bakımından önemlisi, sezdirimsel olarak Beşiktaş'ı edilgen konuma itmekte, Fenerbahçeli yöneticileri aşırı tepki vermekle suçlamakta ve Galatasaray'ı etken konumda tutmaktadır. Bu, bir ideolojik tavidir. Söz konusu tavır, üretilen sezdirimlerin yanı sıra, ön varsayımlar ve gerektirimler kullanılarak sağlanmaktadır. Örneğin, Lucescu'nun söylediği sözle, "it ürür kervan yürür" şeklindeki Türk atasözü arasında paralellik olduğu ön varsayımında bulunmaktadır. Lucescu'nun sözü doğru anlaşılıysaydı bütün bu tartışmalar olmazdı anlamını veren gerektirim üretim üretilmiştir (Lucescu'nun sözleri yanlış anlaşılınsaydı medya krizi yaşanmazdı).

Sonuç

Bu çalışmada Norman Fairclough'ın Diyalektik İlişkisel Yaklaşımı çerçevesinde bir çözümleme yapılmıştır. Çözümleme Özdemir İnce'nin bir köşe yazısını konu almıştır. Söz konusu köşe yazısının konusu ise dönemin Galatasaray Futbol Takımı Teknik Direktörü Mircea Lucescu'nun kullandığı ("köpekler istedi diye atlar ölmez") Romen atasözüne yöneliktir. Çözümlemede İnce'nin Türk atasözleriyle yoğurduğu metnin eleştirel söylem çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Burada değerlendirmeler araştırma soruları eşliğinde yapılmıştır.

1. Köşe yazısı, Norman Fairclough'ın modelinde yer alan ve üretim, içerik ve tüketim boyutlarından oluşan söylem pratiği kategorisinin alt unsurlarına yanıt verecek özellikleri taşımakta mıdır?

Çözümleme sonrasında metnin üretim, içerik ve tüketim boyutları açığa vurulmuştur. Modlar bakımından söylendiğinde metin, bir köşe yazısını temsil etmektedir. Ama yazılı metnin içinde yazılaştırılmış konuşma metinlerinin olduğu anlaşılmıştır. Doğrudan alıntıya fazla yer vermeyen yazıda, çok sayıda atasözüne yer verilmiştir. Bu da hikâyeleştirmeye neden olmuş ve metni ideolojik üretime konu yapmıştır. Metinde haber metinlerinde olduğu gibi başka konuşmacılardan "doğrudan alıntı" fazla yapılmamıştır ama onların konuşmalarına atfen çok sayıda atasözünden yararlanılarak düşünce açıklaması gerçekleştirilmiştir.

Tenör bakımından konuya bakıldığında ise informal ve günlük bir dilde kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle dil, samimi bir atmosferde akmıştır. Bunun da ideolojik etki bakımından insanların, oluşturduğu uyku durumunu görmelerinin engellediği belirtilebilir. İnfornel dil kullanılan bazı sözcüklerde de belirmiştir.

Retorik başlıklı çözümleme metnin tanımlayıcı, açıklayıcı, münazaracı, ikna edici ve öğretici ve öğüt verici olduğunu göstermiştir. Bu arada Romen atasözü üzerinde gelişen yazı, Türk atasözleri örneğinde metinlerarasılık ve söylemlerarasılık özelliklerini de taşımıştır.

2. Köşe yazısı, Norman Fairclough'ın modelinde sekiz boyuttan oluşan metin kategorisinin alt unsurlarına yanıt verecek özellikleri taşımakta mıdır?

Metin bakımından sekiz boyutta yanıtlanmıştır. Metin, zengin bir metin görünümündedir. Baskın ve buyurgan bir içeriğe sahip köşe yazısı, bağlamına aldığı Beşiktaş ve Fenerbahçe gibi takımlar ile spor yazarları ve muhabirleri ve Mustafa Denizli'yi yermiş ve yalnızca Galatasaray'ı övmüştür. Bu anlamda ideolojik üretime de kaymıştır.

3. Köşe yazısı, Norman Fairclough'ın modelinde üç boyutlu olarak duran sosyal pratik kategorisinin boyutlarına yanıt verecek özellikleri taşımakta mı ve bu süreçte ideolojik üretimi yapmakta mıdır?

Sosyal pratik başlığında ele alınan üç çözümleme maddesi de köşe yazısında ideolojik üretimi ortaya koymaya yetmiştir. Metin hegemonik bir işleve sahiptir. Özdemir İnce, ideolojik taraftarlık yapmış ve Galatasaray'ı haklı, meşru ve diğerlerinin üstünde bir kulüp olarak yansıtmıştır. Oysaki bu üç kulüp birbirinin varlığından beslenen ve var olan takımlardır.

Sonuçta bu çalışma, Norman Fairclough'ın yaklaşımını maddelerden oluşan bir model haline getirmiş ve buna göre çözümlemesini yaparak literatüre katkı vermiştir. Buna göre modeldeki tüm unsurların/maddelerin karşılığı bir köşe yazısı üzerinde örnek bir çözümlemeye konu edilmiştir. Bu türden katkı veren çözümlerinin yeniden yapılması alana yararlı olacaktır.

Extended Abstract

In this study Özdemir İnce's column in which he addresses Mircea Lucescu's words "Horses don't die just because dogs want them to" is analyzed. That speech was made by Lucescu because Galatasaray Club requested to postpone the Galatasaray-Besiktas match since Galatasaray was going to have another match in a short time with Real Madrid in 2001. This request was rejected by the Football Federation and Galatasaray won the match. When Lucescu made the speech, several negative criticisms were made by Besiktas fans and media. However, Özdemir İnce defended Lucescu in his column. In the column, Özdemir İnce used extensively proverbs and claimed that the proverbs shouldn't be assumed as insulting.

This study argues that every text has ideological messages. Moreover, media always contributes to reproduction and distribution of ideology and enables the power of ideology. Thus, the main purpose of the study is to reveal the ideological production in the text. In the light of this modelling, the study tries to find answer of these questions: Does the column have the characteristics that will respond to the sub-elements of the discourse practice category in Norman Fairclough's model, which consists of the dimensions of production, content and consumption? Does the column have the characteristics that will respond to the sub-elements of the text category consisting of eight dimensions in Norman Fairclough's model? Does the column have the characteristics that will respond to the dimensions of the three-dimensional category of social practice in Norman Fairclough's model, and does it produce ideology in this process?

In the analysis, Fairclough's Dialectical Relational Approach was used. In the Dialectical Relational Approach, the discourse practice-discourse-social practice triangle is addressed. According to Fairclough, discourse is shaped by a series of social events and purposes, which constitute the discourse practice and the first stage of the modelling. Therefore, the relationships of the actors that create the discourse and the form of the discourse become important. At the same time, the relationship between the discourse and other discourses is also important and so the approach also tries to shed light on the reproduction-distribution and transformation of discourses. Within the scope of Fairclough's Dialectical Relational Approach, a modelling was created including the framework of discourse practice-text-social practice and text analysis. At the second stage, the text is

analyzed. This stage has extensively linguistic features such as grammar and syntactic elements since the words and grammatical structures used in the text shows ideological production and power. Finally, at the point of social practice, it is aimed to reveal the sociocultural connection of the discourse. It focuses on the dialectical relationship between the social institutions and structures that form the discourse. Since there is dialectical relations, the discourse is shaped by these structures and institutions, but at the same time, the discourse shapes them. Therefore, the reproduction and transformation of social identities and ideologies are also achieved through the discourse.

According to the study, the analyzed column was found as responding to all sub-elements of the discourse practice, text and social practice items in the model which was created. In the analysis, it was revealed that Özdemir İnce used proverbs extensively in his article, tried to persuade within the framework of an informal language, and as a result, he could not approach the event objectively and made comments like a supporter. As a result of the study, it was shown that ideological production was made. Besides, the study shows that Fairclough's model has also been validated in Turkish writing.

As a result, this study has transformed Norman Fairclough's approach into a model consisting of items and has contributed to the literature by analyzing it accordingly. Accordingly, the counterparts of all elements/items in the model have been subject to a sample analysis on a column. It will be beneficial to the field to repeat such contributing analyses.

Keywords: CDA, Critical Discourse Analysis, Fairclough, Dialectical-Relational Approach

Kaynakça

Ayvaz, M. A. ve Ayvaz, Z. (2023). Orhon Yazıtları'nda milliyetçi söylemin eleştirel söylem analizi ile incelenmesi. *Dil Araştırmaları*, 17(33), 215-238.

Büyükkantarcıoğlu, N., S. (2006). *Toplumsal gerçeklik ve dil*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Creswell, J. W. (2013). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. London: Sage Publications.

Demir, C. ve Karakaş Yıldırım, Ö. (2019) Türkçede metaforlar ve metaforik anlamlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 1085-1096.

- Fairclough, I. ve Fairclough, N. (2012). *Political discourse analysis*. England, London: Routledge.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. England, Essex: Addison Wesley Longman.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. England, London: Edward Arnold.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: textual analysis for social research*. England, London: Routledge.
- Fairclough, N. (2006). *Language and globalization*. England, London: Routledge.
- Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis the critical study of language*. New York: Routledge.
- Gündüz, U. Ve Arıkan, İ. (2018). Türk-İsrail krizlerinin Türk medyasında temsil örneklerinin Fairclough'ın söylem analizi ile okunması. *İnif*, 3(2), 151,174.
- Handerson, R. (2005). A Faircloughian approach to CDA: principled eclecticism or a method searching for a theory? *Melbourne Studies in Education* 46(2), 9-24.
- Hoppstadius, H. (2020). Representations of women subjected to violence: a critical discourse analysis of study guides in social work. *Journal of Women and Social Work*, 35(1), 89-104.
- Karabolat, B. (2020). Roma filmi örneğinde eleştirel söylem analizi ve kültürel temsiller. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (2), 634-643.
- Neumann, W. L. (2014). *Social research methods qualitative and quantitative approaches*. Essex: Pearson.
- Özdemir, İ. (2001, 08 Nisan). 'Köpekler istiyor diye atlar ölmez.' *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ozdemir-ince/kopekler-istiyor-diye-atlar-olmez-39236525>
- Özer, Ö. (2018). *Gökyüzüne çılgılık*. Konya: Literatürk Academia.
- Özer, Ö. (2022). Eleştirel söylem çözümlemesi: haber örnekleri üzerinden bir inceleme. *Etkileşim*, 9, 36-54. doi: 10.32739/etkilesim.2022.5.9.154
- Şimşek, R. ve Erdem, İ. (2020). Subliminal bir güç göstergesi: yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders kitapları. *Söylem Filoloji Dergisi*, 5(1), 252-277.

- Tuğ Kızıltoprak, A. A. (2024). Soft power in public diplomacy: a critical discourse analysis of the film "Ayla". *Akdeniz İletişim*, (47), 248-262. Doi: <https://doi.org/10.31123/akil.1537578>.
- van Dijk, A.T. (1983). Discourse analysis: Its development and application to the structure of news. *Journal of Communicaton*, 33(2):20-43.
- van Dijk, A.T. (1991). Media contents the interdisciplinay study of news as discourse. K.B. Jensen ve N. W. Jankowski (Ed.), *A handbook of qualitative methodologies for mass communication research* (s. 108-120) içinde. New York: Routledge.
- van Dijk, A.T. (2012). Discourse and knowledge. J.P. Gee ve M. Handford (Ed.), *Handbook of discourse analysis* (s. 587-603) içinde. London: Routledge.
- Williams, R. (1977). *Marxism and literature*. Oxford University Press.
- Yeğın, M., O. (2021) Irkçılık bağlamında 'Elite' dizi filminin eleştirel söylem analizi. *International Journal of Society Research*, (17) 34, 1489-1521.
- Zambak, A. (2023). Critical discourse analysis in social media ads: Starbucks. *Anadolu Dil ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 41-53. Doi: <https://10.5281/zenodo.7772513>.

Bu makale intihal tespit yazılımlarıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by plagiarism detection softwares. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİN BELGELERİ

Söz konusu bu çalışmada etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerinde bir çalışma olmadığından dolayı etik kurul onayı aranmamıştır.